

УДК 332.14; 349.41

73

ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Митяєв Микола¹, Новаковська Ірина^{2}*

¹⁻² Кафедра земельного кадастру, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна, *e-mail: novakovska@mubip.edu.ua

Анотація. У статті розглядаються детальні плани території (ДПТ) як ключові інструменти забезпечення сталого розвитку населених пунктів. Відзначено, що ДПТ дозволяють комплексно враховувати просторові, екологічні, соціальні та економічні аспекти, що є важливими для збереження природних ресурсів, культурної спадщини та гармонійного розвитку територій. Особлива увага приділяється інтеграції ризик-орієнтованого планування в урбаністичні та регіональні стратегії сталого розвитку. Основна увага приділяється питанням врахування ризиків природних катастроф у процесі просторового планування, особливо для урбанізованих територій. Отже, ДПТ розглядаються як важливий інструмент досягнення цілей сталого розвитку, забезпечення безпеки і добробуту населення, а також збереження навколишнього середовища в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: просторове планування, сталий розвиток, землекористування, управління природними ризиками, детальний план території, захист навколишнього середовища, стратегічна екологічна оцінка, урбаністика

Актуальність теми дослідження

Сучасні умови розвитку суспільства характеризуються зростанням населення, посиленням економічної активності, зміною кліматичних умов та наявністю конфліктних загроз, що створює додатковий тиск на природне середовище та соціально-економічну стабільність. Це зумовлює необхідність формування ефективних підходів до просторового планування, адже саме воно виступає ключовим інструментом збалансованого розвитку територій.

Однією з актуальних проблем є недостатня інтеграція природоохоронних та ризик-менеджмент стратегій у процеси просторового розвитку. У результаті міські та сільські території залишаються вразливими до природних катастроф, екологічної деградації та зниження якості життя населення. У цьому контексті значний потенціал має детальний план території, який поєднує функції містобудівної та землевпорядної документації, формуючи планувальну організацію та перспективи розвитку території.

Аналіз наукових досліджень свідчить, що у світовій практиці просторове планування реалізується на різних рівнях – від місцевого до міжнародного, а його форми та підходи змінюються відповідно до соціально-економічних і політичних умов. В Україні проблематику формування якісного міського простору та містобудівних рішень досліджували М. Бевз, Ю. Дехтяренко, О. Драпіковський, І. Іванова, М. Дьомін, А. Мартин, В. Нудельман, Ю. Палеха та інші, однак питання інтеграції природоохоронного ризик-менеджменту у детальні плани території залишаються недостатньо опрацьованими.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена необхідністю розробки ефективних підходів до удосконалення територіального планування з урахуванням екологічних

ризиків, сталого використання природних ресурсів та підвищення стійкості територій до глобальних і локальних викликів.

74

Методика

Методологічна база дослідження сформована на поєднанні теоретичних засад сталого розвитку, концепції інтегрованого управління природними ресурсами та сучасних інструментів просторового планування. Вибір саме такої стратегії зумовлений необхідністю комплексного підходу, що поєднує економічні розрахунки, екологічну оцінку та просторове моделювання для забезпечення збалансованого розвитку територій. У дослідженні детально розроблено низку інноваційних методичних рішень. Насамперед, це застосування **ГІС-моделювання з елементами багатокритеріального аналізу (МСЕ)**, що дозволяє визначати оптимальні сценарії землекористування з урахуванням одночасно екологічних, економічних та соціальних факторів. Важливим доповненням є використання **протоколу просторового екологічного аудиту**, за допомогою якого здійснюється системна оцінка територій на предмет стійкості та потенційної деградації природних ресурсів. Для забезпечення об'єктивності та перевірки отриманих результатів залучено усталені підходи, серед яких **балансовий метод оцінки землекористування** (Бриндзя, 2014; Детальний план, 2022; Черевко, 2015), а також традиційні моніторингові процедури, що охоплюють геоботанічні, ґрунтові та гідрологічні дослідження. Застосування таких різноспрямованих методик дозволяє інтегрувати кількісні та якісні показники, створюючи цілісну основу для аналізу й прогнозування розвитку територій.

Отже, методика дослідження орієнтована на поєднання інноваційних і класичних інструментів, що забезпечує комплексний характер оцінки та сприяє виробленню науково обґрунтованих рішень у сфері просторового планування як дієвого механізму захисту природних ресурсів.

Виклад основного матеріалу

Сучасне містобудування стикається зі значними викликами, пов'язаними зі зростанням населення, урбанізацією та посиленням економічної активності, що створює тиск на природні ресурси. У таких умовах сталий розвиток територій стає ключовою метою державної політики, а просторове планування виступає ефективним інструментом інтеграції соціально-економічного розвитку та охорони природного середовища. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» визначає сталий розвиток території як комплексний процес, спрямований на забезпечення економічного потенціалу та комфортного життєвого середовища для сучасних і майбутніх поколінь через раціональне використання ресурсів, технологічне переоснащення підприємств та розвиток інфраструктури (Закон України, 2011).

Детальний план території (ДПТ) є ключовим механізмом реалізації цих принципів. Він деталізує генеральний план населеного пункту, визначає функціональне призначення територій, параметри забудови, містобудівні умови та обмеження, потреби в інженерній та транспортній інфраструктурі, а також комплексний благоустрій і озеленення територій (Новаковська та ін., 2024). Однією з основних переваг ДПТ є інтеграція оцінки природних ризиків, таких як повені, зсуви чи землетруси, що дозволяє підвищити стійкість населених пунктів і мінімізувати економічні витрати на ліквідацію наслідків катастроф.

Просторове планування сприяє збереженню природних ресурсів через створення екологічних коридорів, зелених зон та рекреаційних територій, що одночасно підтримує

біорізноманіття та покращує якість життя населення. Компактна та змішана забудова дозволяє ефективніше використовувати землі, інтегруючи житлові, комерційні та рекреаційні зони, зменшуючи потребу у транспорті та підвищуючи соціальну взаємодію мешканців (Новаковська та ін., 2024). Особливу увагу в ДПТ приділяють транспортній інфраструктурі та енергозбереженню. (Рис.1)

Рисунок 1. Схема руху транспорту та пішоходів М 1:1000 (Детальний план, 2022)

Розвиток громадського транспорту, велосипедних та пішохідних маршрутів сприяє зниженню використання приватних автомобілів і скороченню викидів парникових газів, тоді як інтеграція енергоефективних технологій та відновлюваних джерел енергії підтримує перехід до зеленої економіки. Соціальна інклюзивність планування проявляється у забезпеченні доступності інфраструктури для всіх верств населення та участі громади у прийнятті рішень через громадські слухання, що підвищує соціальну згуртованість та відповідальність за збереження природних ресурсів.

Отже, просторове планування через детальні плани території є ефективним засобом захисту природних ресурсів. Воно дозволяє поєднувати екологічну безпеку, раціональне землекористування, енергоефективність та соціальну інклюзивність, створюючи збалансоване, безпечне та комфортне середовище для сучасних і майбутніх поколінь. Використання ДПТ забезпечує стійкий розвиток територій та сприяє досягненню стратегічних цілей сталого розвитку на локальному рівні.

Висновки

Просторове планування, реалізоване через детальні плани територій, є ефективним інструментом захисту природних ресурсів. Воно дозволяє поєднати екологічну безпеку, раціональне землекористування, енергоефективність та соціальну інклюзивність. Використання ДПТ сприяє створенню збалансованого, безпечного та комфортного середовища для сучасних та майбутніх поколінь, забезпечуючи стійкий розвиток територій.

Перелік літературних джерел

Бриндзя, О.З. (2014). Методичні положення еколого-економічного оцінювання сільськогосподарського землекористування на ландшафтній основі. *Галицький економічний вісник*, 45(2), 5–9.

Детальний план території земельної ділянки площею 0,2500 га, с. Федорівка, Житомирська обл., для будівництва і обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд. (2022). Малин, 70 с.

- Нормативна грошова оцінка землі на 2020 рік — вже на сайті ДПС. URL: <https://news.dtkr.ua/taxation/other/60054-normativna-grosova-ocinka-zemli-na-2020-rik-vze-na-saiti-dps>
- Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності»: № 3038-VI, від 17 лютого 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>
- Новаковська, І.О. Байрачний, О.Л., & Митяев, М.М. (2024). Детальний план території як інструмент сталого розвитку. *Наукові інновації та передові технології*, 7(35), 666–676. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-7\(35\)-666-676](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-7(35)-666-676)
- Черевко, І.В. (2015). Застосування оцінки земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств. *Економіка та управління національним господарством*, 4, 90. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/6445>

Асоціація
Фахівців
Землеустрою
України

Асоціація
Сертифікованих
Геодезистів
України
ПРОФЕСІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

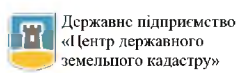
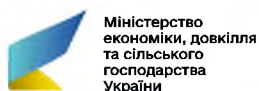
Міжнародної конференції
"Land Unity Summit 2025"
11-12 вересня 2025 р.,
Івано-Франківськ

LAND UNITY
SUMMIT

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

2025

УДК 528+332:349
М-34

Матеріали Міжнародної конференції “Land Unity Summit 2025” 11–12 вересня 2025 р., Івано-Франківськ: Видавництво ІФНТУНГ, 2025.– Мова укр. і англ.

ISBN-978-966-694-497-2-2025

У збірнику матеріалів конференції представлені роботи, які відображають загальнотеоретичні, методологічні, практичні проблеми та результати досліджень у галузі геодезії, інженерної геодезії, картографії, аерофотогеодезії, фотограмметрії, геоінформатики, кадастру, просторового планування територій, правових відносин у галузі землекористування та раціонального природокористування. Рекомендується для науковців, викладачів, аспірантів, студентів та широкого кола громадськості.

Матеріали конференції подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.

ISBN-978-966-694-497-2-2025

© ІФНТУНГ, 2025